

VII. Zróżnicowanie regionalne Polski

1. Regiony fizycznogeograficzne Polski

Regionalizacja

- **Regionalizacja** to podział danego obszaru na regiony.
- **Region** jest umownie wydzielonym obszarem, który jest:
  - zwarty terytorialnie i wewnętrznie spójny – względnie jednorodny w swoich granicach,
  - odróżniający się od sąsiednich obszarów charakterystycznymi cechami.
- W wypadku **regionalizacji fizycznogeograficznej** poszczególne regiony powinny wykazywać jak możliwie dużo podobieństw wszystkich komponentów środowiska przyrodniczego, w tym budowy geologicznej, rzeźby terenu, warunków klimatycznych, warunków wodnych, gleb, świata roślin i zwierząt oraz krajobrazów.

Regionalizacja

Regionalizacji można również wykonać ze względu na jeden element środowiska, wydzielając np. **regiony klimatyczne, hydrologiczne** czy **geobotaniczne**.

Regiony wodne w Polsce

Legenda

- granice województw
- region wodny Czadeczki
- region wodny Czarny Orawy
- region wodny Dniestru
- region wodny Dolnej Odry i Przemyśla Zachodniego
- region wodny Dolnej Wisły
- region wodny Górnej Odry
- region wodny Górnej Wisły
- region wodny Izery
- region wodny Jarft
- region wodny Małej Wisły
- region wodny Metuje
- region wodny Morawy
- region wodny Niemna
- region wodny Orlicy
- region wodny Ucker
- region wodny Warty
- region wodny Łaby i Ostrończy (Upa)
- region wodny Łyny i Węgurapy
- region wodny Środkowej Odry
- region wodny Środkowej Wisły
- region wodny Świeżej

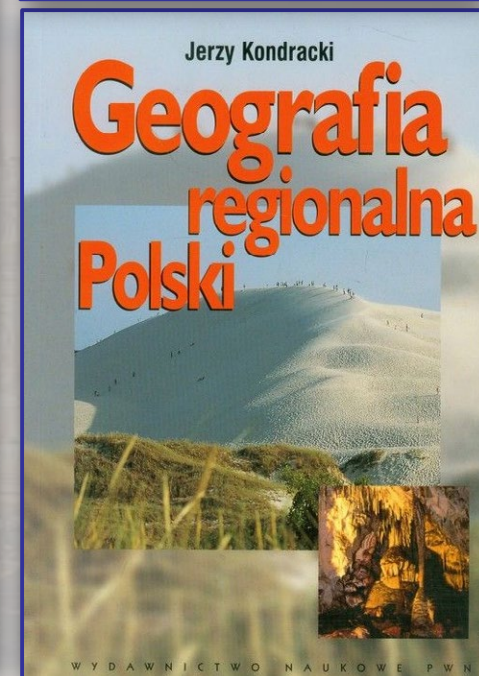
Regiony geobotaniczne wg J. Matuszkiewicza

Regionalizacja fizycznogeograficzna wg prof. J. Kondrackiego

- W polskiej geografii powszechnie stosuje się najczęściej regionalizację przedstawioną przez **prof. Jerzego Kondrackiego (1908-1998)**.
- Opracowana ona została w oparciu o analizę:
    - głównie ukształtowania powierzchni Polski połączonego z budową geologiczną,
    - w mniejszym stopniu wybranych elementów środowiska przyrodniczego, tj.: klimat, gleby i roślinność.
  - Nawiązuje ona do podziału regionalnego Europy i stanowi jego integralną część.
  - W regionalizacji fizycznogeograficznej wydzielono następujące jednostki:
    - Obszary** – w Europie wyróżniamy:
      - I. Europę Północną,
      - II. Europę Zachodnią,
      - III. Europę Południową,
      - IV. Europę Wschodnią,
    - megaregiony (podobszary),**
    - provincje,**
    - podprovincje,**
    - makroregiony,**
    - mezoregiony,**
    - mikroregiony.**
-

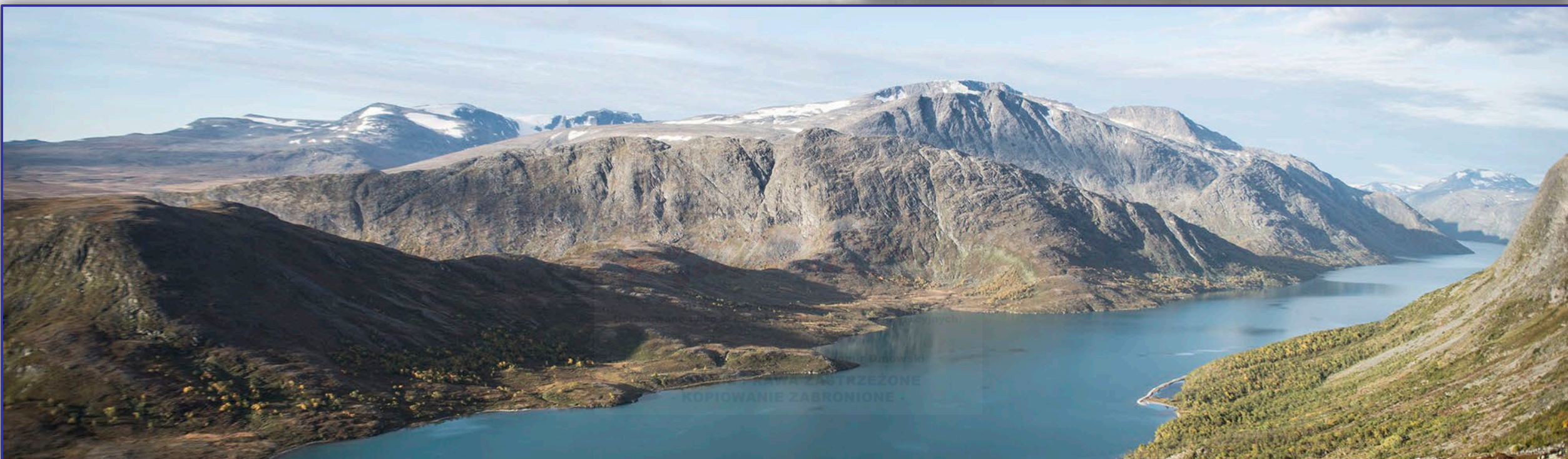

I. Europa Północna

Europa Północna (MEGAREGIONY: 0. Archipelagi Europy Północnej; 2. Płw. Fennoskandzki) jest oddzielona od reszty Europy przez morza Północne i Bałtyckie.

Obejmuje ona:

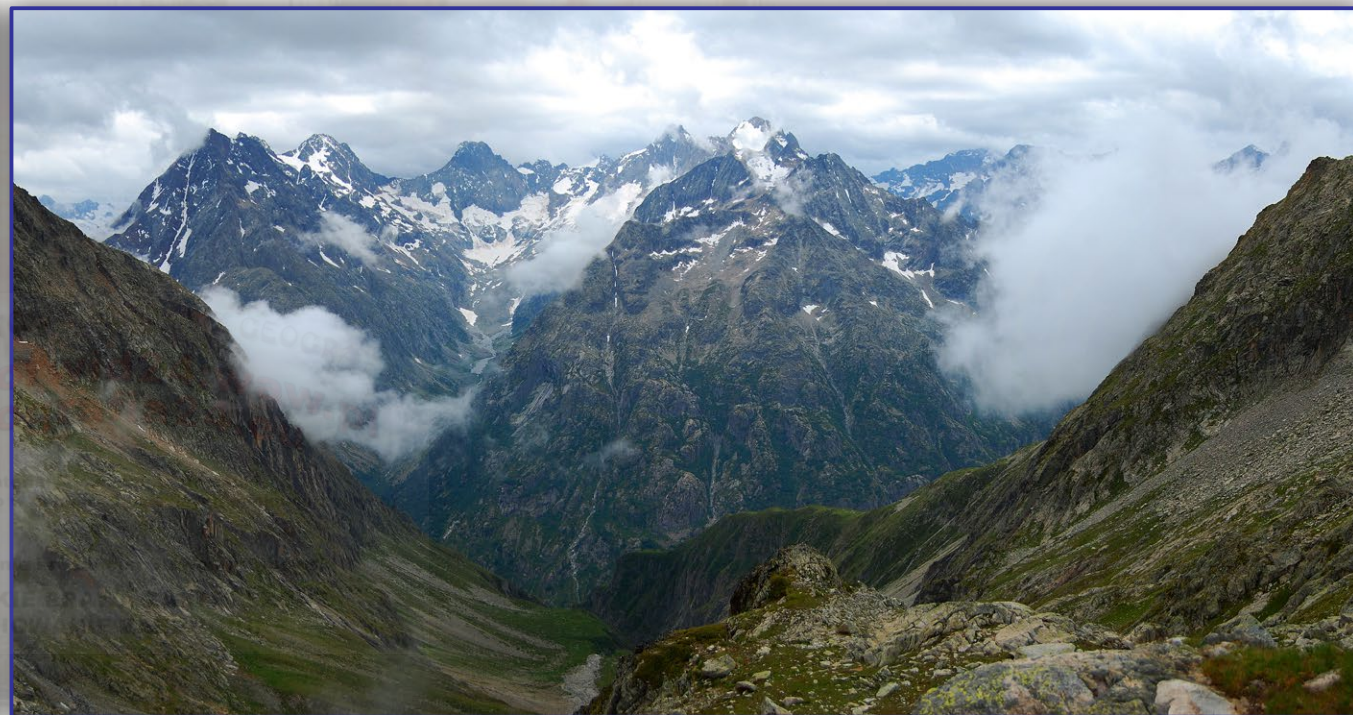
- Półwysep Skandynawski, złożony z:
  - kaledońskich Gór Skandynawskich,
  - prekambryjskiej tarczy bałtyckiej,
- wulkaniczną Islandię oraz sąsiednie wyspy na północnym Atlantyku i Oceanie Arktycznym.

II. Europa Zachodnia

- **Europa Zachodnia** (MEGAREGIONY: 2. Wyspy Brytyjskie; 3. Pozaalpejska Europa Środkowa (także: Pozaalpejska Europa Zachodnia, Pohercyńska Europa Środkowa); 4. Region alpejski; 5. Region karpacki) składa się z:
  - zwięzającego się ku zachodowi trzonu kontynentalnego między Morzem Bałtyckim i Morzem Śródziemnym, w skład którego wchodzi:
    - pohercyńska platforma z pokrywami mezozoicznymi i izolowanymi masywami górskimi,
    - pozaalpejska obniżona nizinna część kontynentu na której wierzchu leżą skały kenozoiczne,
    - strefa fałdowań alpejskich, obejmująca łańcuchy górskie oraz przylegające do nich obszary,
      - Pireneje, Alpy i Karpaty;
  - Wysp Brytyjskich.

III. Europa Południowa

Europa Południowa (MEGAREGIONY: 6. Wyspy i półwyspy Morza Śródziemnego) składa się z:

- dużych jednostek przylegających do Morza Śródziemnego od północy (od cieśniny Gibraltarskiej, po cieśniny Dardanele i Bosfor oraz Morze Czarne):
  - Półwysep Iberyjski,
  - Półwysep Apeniński,
  - Półwysep Bałkański,
- małych jednostek, będących wyspami Morza Śródziemnego:
  - Sycylia, Korsyka, Sardynia, Kreta.

IV. Europa Wschodnia

Europa Wschodnia (MEGAREGIONY: 7. Krym i Kaukaz; 8. Nizina Wschodnioeuropejska; 9. Ural) leży w granicach platformy prekambryjskiej.

- Ciągnie się ona od Południowo-Wschodniej Polski, aż po Ural, Góry Krymskie i Kaukaz.
- Cechuje się ona specyficzną budową geologiczną:
  - najniżej w przekroju pionowym leży tzw. **prekambryjski fundament krystaliczny**
  - budują go prekambryjskie (archaiczne i proterozoiczne) skały magmowe i metamorficzne,
  - powyżej zalegają **osadowe utwory platformowe**,
  - budują je skały paleozoiczne i mezozoiczne.

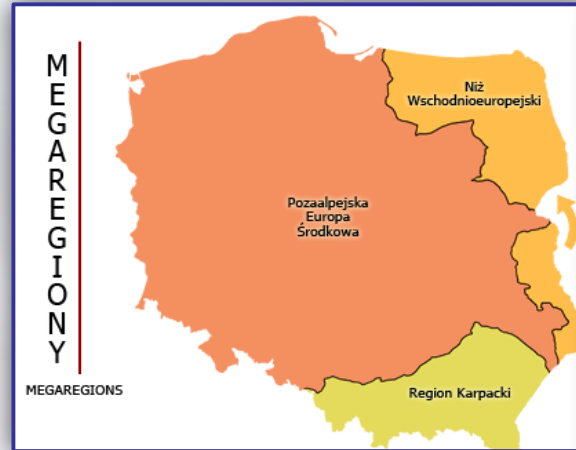

Położenie Polski

Polska położona jest:

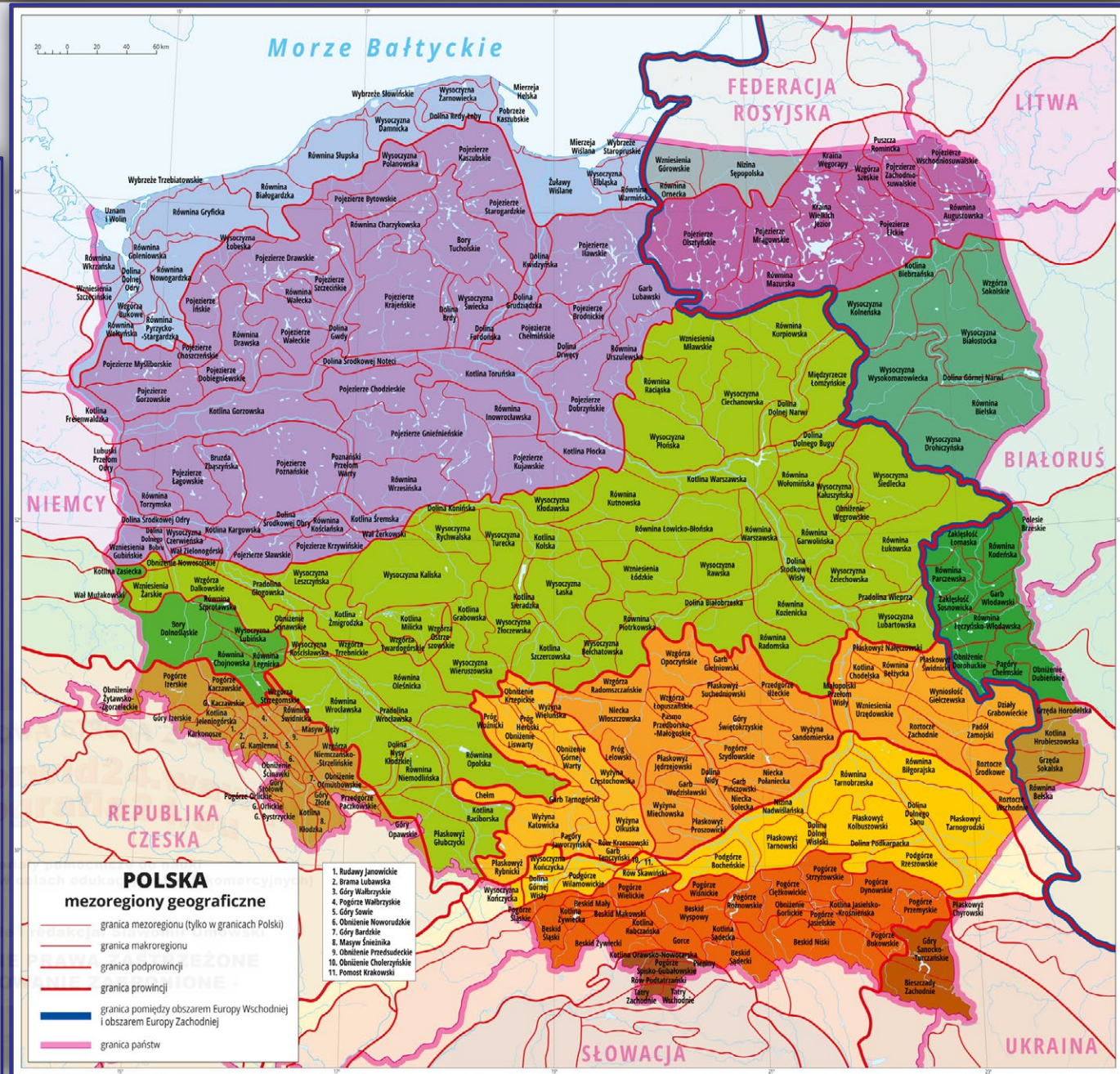
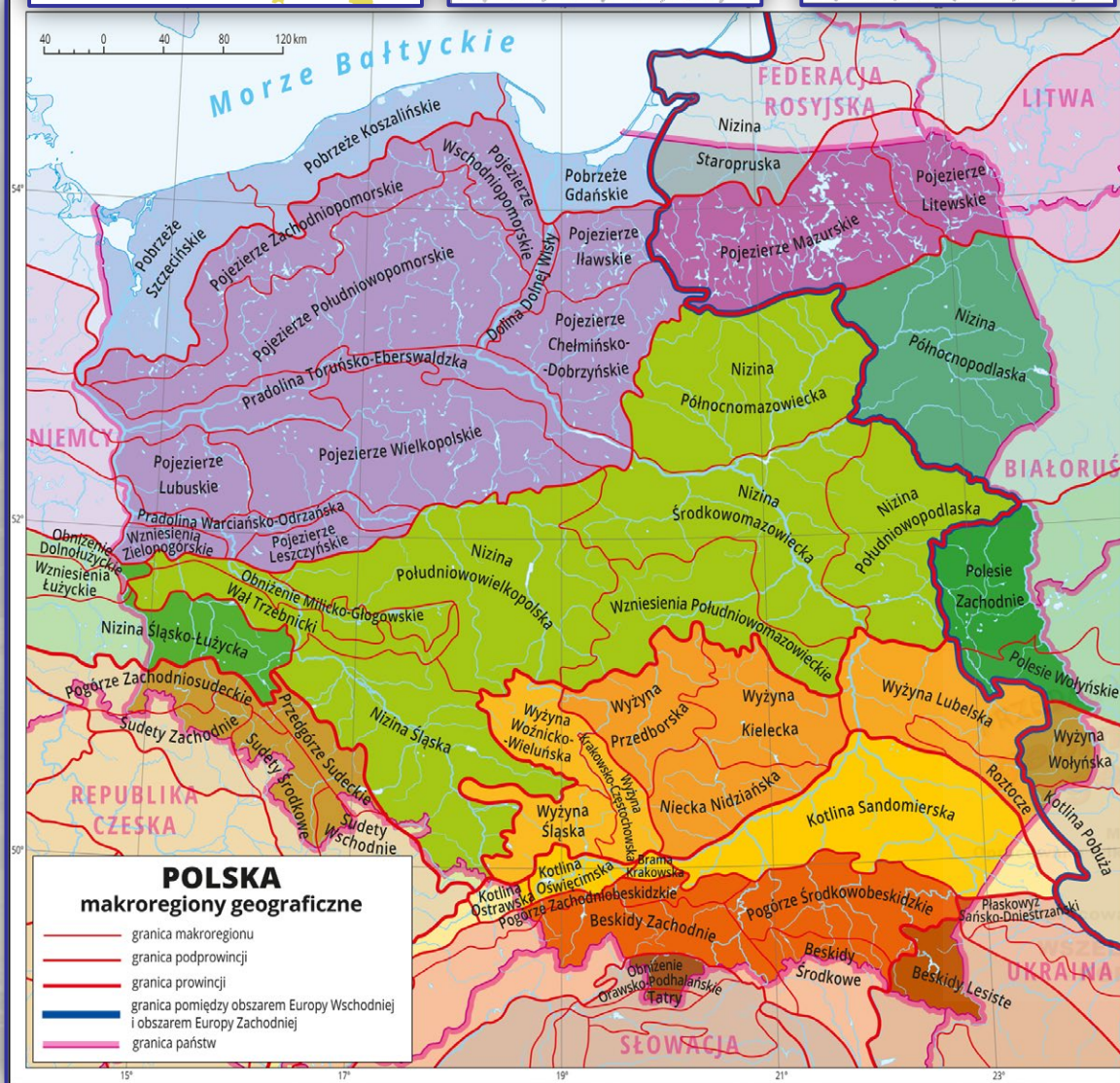
- w strefie granicy pomiędzy:
  - prekambryjską platformą wschodnioeuropejską,
  - paleozoiczną platformą zachodniej i środkowej Europy.
- w obrębie siedmiu prowincji fizycznogeograficznych (dzielących się następnie na poszczególne podprowincje, które składają się z makroregionów zawierających różne mezoregiony), tj.:
  - w obrębie megarejonu **“3. Pozaalpejska Europa Środkowa”** wyróżniamy prowincje:
    - 31. Nizina Środkowoeuropejska (dawniej Niż Środkowoeuropejski),
    - 33. Masyw Czeski,
    - 34. Wyżyny Polskie,
  - w obrębie megarejonu **“5. Region Karpacki”** (wraz z Podkarpaciem) w skład których wchodzi prowincje:
    - 51. Karpaty Zachodnie z Podkarpaciem Zachodnim i Północnym (z zachodnią i środkową częścią Podkarpacia – Podkarpaciem Północnym),
    - 52. Karpaty Wschodnie z Podkarpaciem Wschodnim (ze wschodnią częścią Podkarpacia – Podkarpaciem Wschodnim),
  - w obrębie megarejonu **“8. Nizina Wschodnioeuropejska”** wyróżniamy prowincje:
    - 84. Niż Wschodniobałtycko-Białoruski,
    - 85. Wyżyny Ukrainie.

Makroregiony i mezoregiony

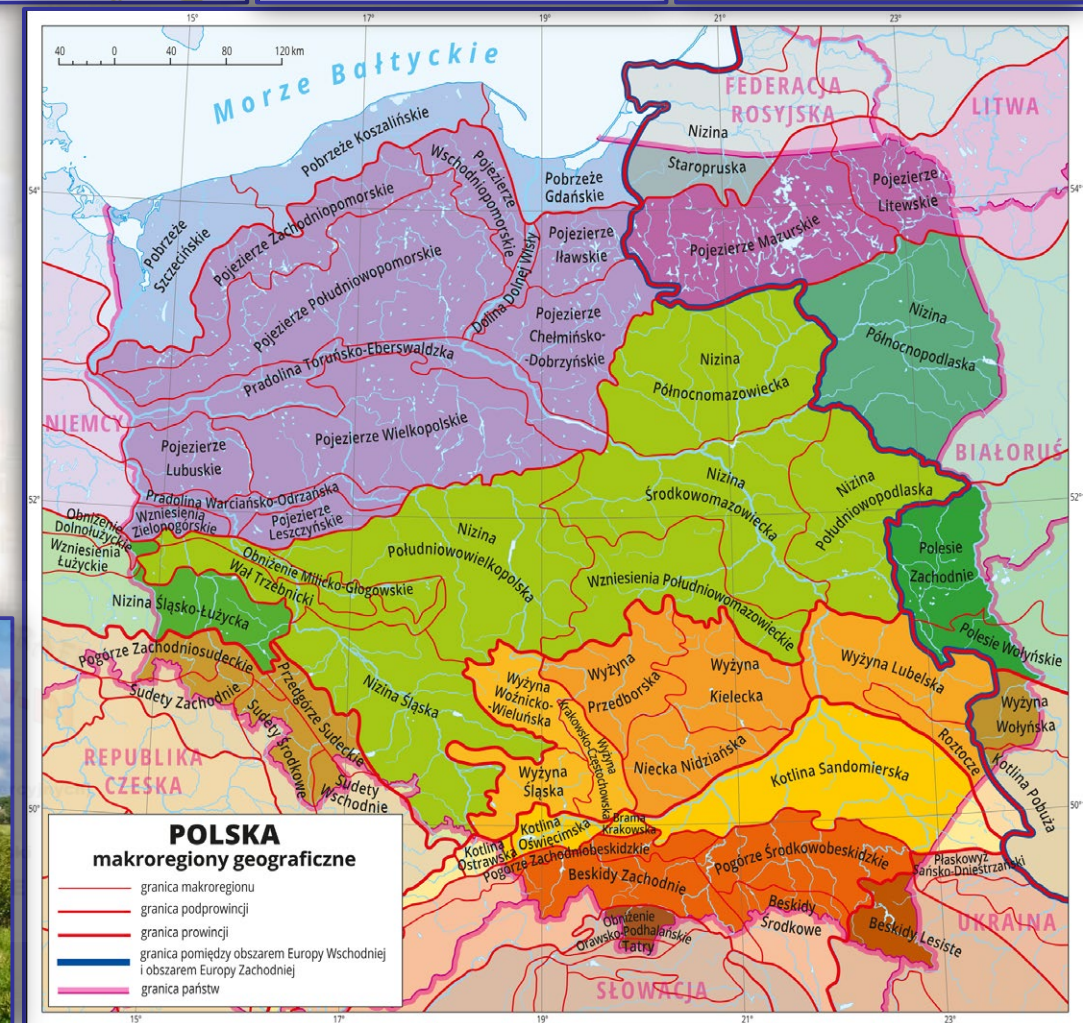

Nizina Środkowoeuropejska

Nizina Środkowoeuropejska (dawniej Niż Środkowoeuropejski):

- w Polsce zajmuje ok. 190 tys. km²,
  - czyli około 60% powierzchni kraju;
- rozciąga się w Europie:
  - na zachodzie – od delty Skaldy, Mozy i Renu,
  - na wschodzie – poza dolną i środkową Wisłę;
  - od północy – otaczają go M. Północne, cieśniny duńskie i Bałtyk,
  - od południa – ograniczają go wzniesienia średniogórza środkowoeuropejskiego, Masyw Czeski i Wyżyny Polskie;
- dzieli się w Polsce na 4 podprovincje:
  - Pobrzeży Południowobałtyckich,
  - Pojezierzy Południowobałtyckich,
  - Nizin Środkowopolskich,
  - fragmentu Niziny Środkowoniemieckiej,
    - czyli Nizin Sasko-Łużyckich.

Nizina Środkowoeuropejska

Geologia i geomorfologia:

- teren ten z reguły nie przekracza wysokości 200 m n.p.m.,
  - w najwyższym miejscu osiąga 329 m (Wieżyca na Pojezierzu Kaszubskim).
- na powierzchni leżą osadzone przez lodowiec skandynawski piaski, gliny i iły.

Klimat przejściowy:

- przewaga wpływu oceanicznych mas powietrza,
- średnie roczne sumy opadów atmosferycznych: 450-700 mm,
- średnie temperatury roku: 7-9°C.

Roślinność typu subatlantyckiego:

- występują przede wszystkim lasy mieszane (zajmują do 30% powierzchni).

Masyw Czeski

Geologia i geomorfologia:

- obszar ten został odmłodzony w okresie paleogenu w postaci gór zrębowych,
  - posiada postać czworokątnego bloku o podniesionych brzegach,
  - w najwyższych częściach – w Sudetach, wysokości przekraczają 1000 m n.p.m.:
    - najwyższa jest Śnieżka (1602 m n.p.m.), leżąca w podprovincji sudeckiej.

Klimat z piętrami klimatyczno-roślinnymi (zależnie od wysokości):

- stosunkowo chłodny i wilgotny.

Śnieżka – najwyższy szczyt Karkonoszy i Sudetów

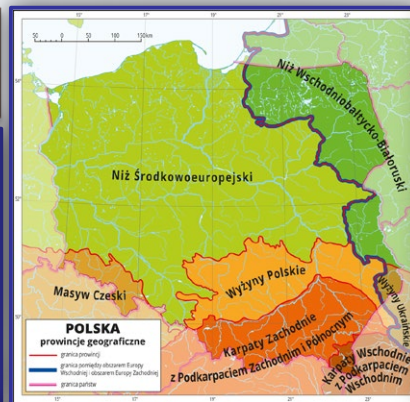
Masyw Śnieżnika – najwyższe pasmo Sudetów Wschodnich

Wyżyny Polskie

Wyżyny Polskie:

- obejmują ok. 36 400 km² (prawie 12% powierzchni Polski).
- są nieznacznie wypiętrzoną przedmurzem północnej części łuku karpackiego – tworzą tzw. wał metakarpacki;
- wysokości najczęściej oscylują w granicach 200-300 m n.p.m.:
  - na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej przekraczają 400 m n.p.m. (maksymalnie 512 m),
  - na Wyżynie Kieleckiej przekraczają 500 m n.p.m. (Łysica 612 m, w Górach Świętokrzyskich).
- są oddzielone:
  - od Karpat obniżeniem podkarpackim,
  - od Masywu Czeskiego – Niziną Śląską.

Wyżyny Polskie

Geologia:

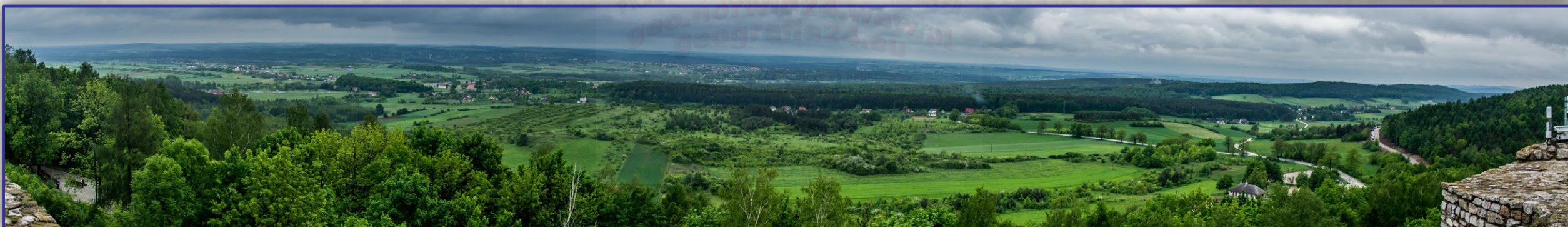
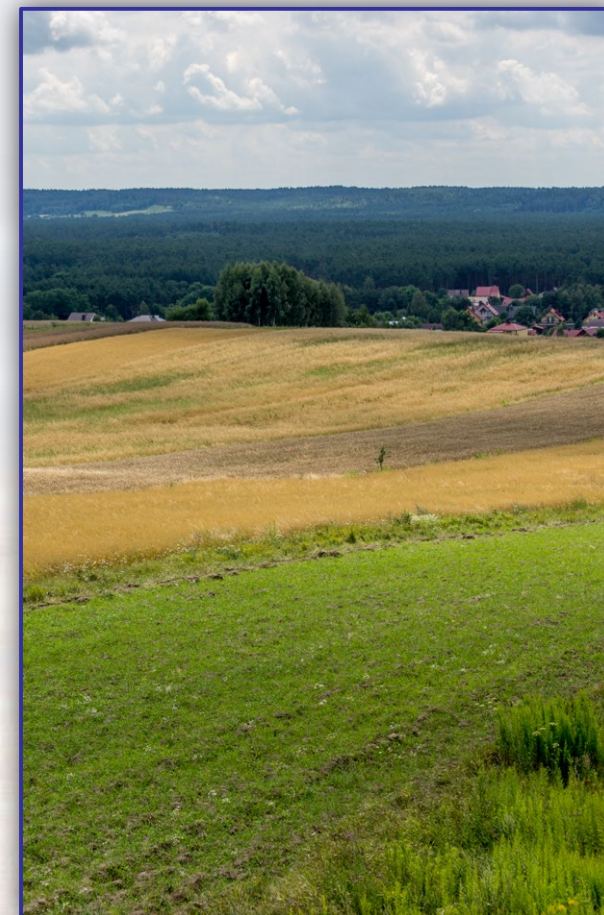
- w najwyższej wyniesionych miejscach odśladają się sfałdowane struktury paleozoiczne,
- w przeważającej części obszaru występuje pokrywa skał mezozoicznych,
  - powszechnie występują skały węglanowe, tj. dolomity, wapienie i margle,
- w jej rozległych obniżeniach zalegają osady neogeńskie,
- w dolinach i na ich zboczach występują miejscami osady lodowcowe i lodowcowo-wodne,
- na płaskich wierzchołkach występują płaty lessów.

Klimat i roślinność:

- w wyższych partiach występują formacje typowe dla gór:
  - jodła, buk, świerk,
- na skałach węglanowych i lessach pojawiają się sucho- i ciepłolubne rośliny stepowe,

Gleby:

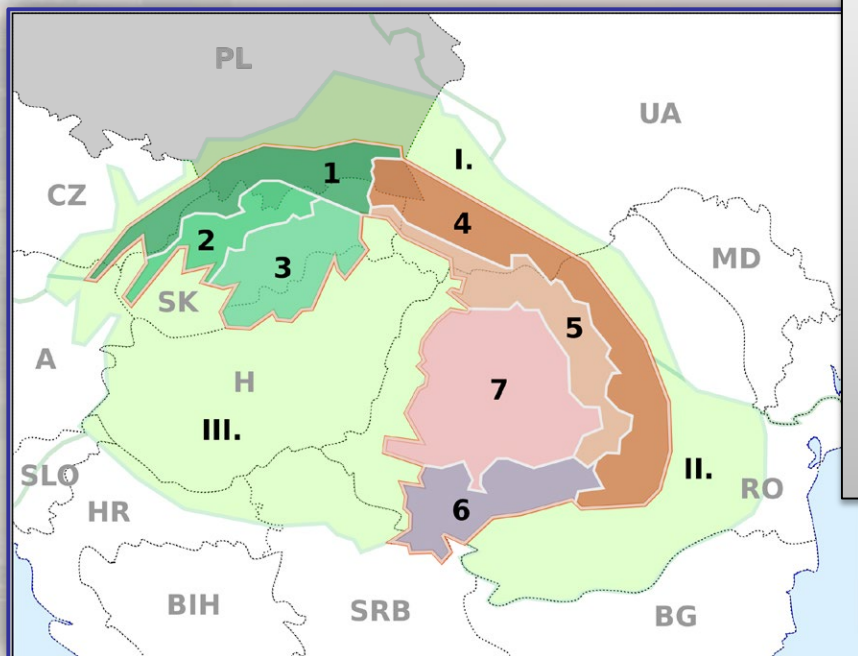
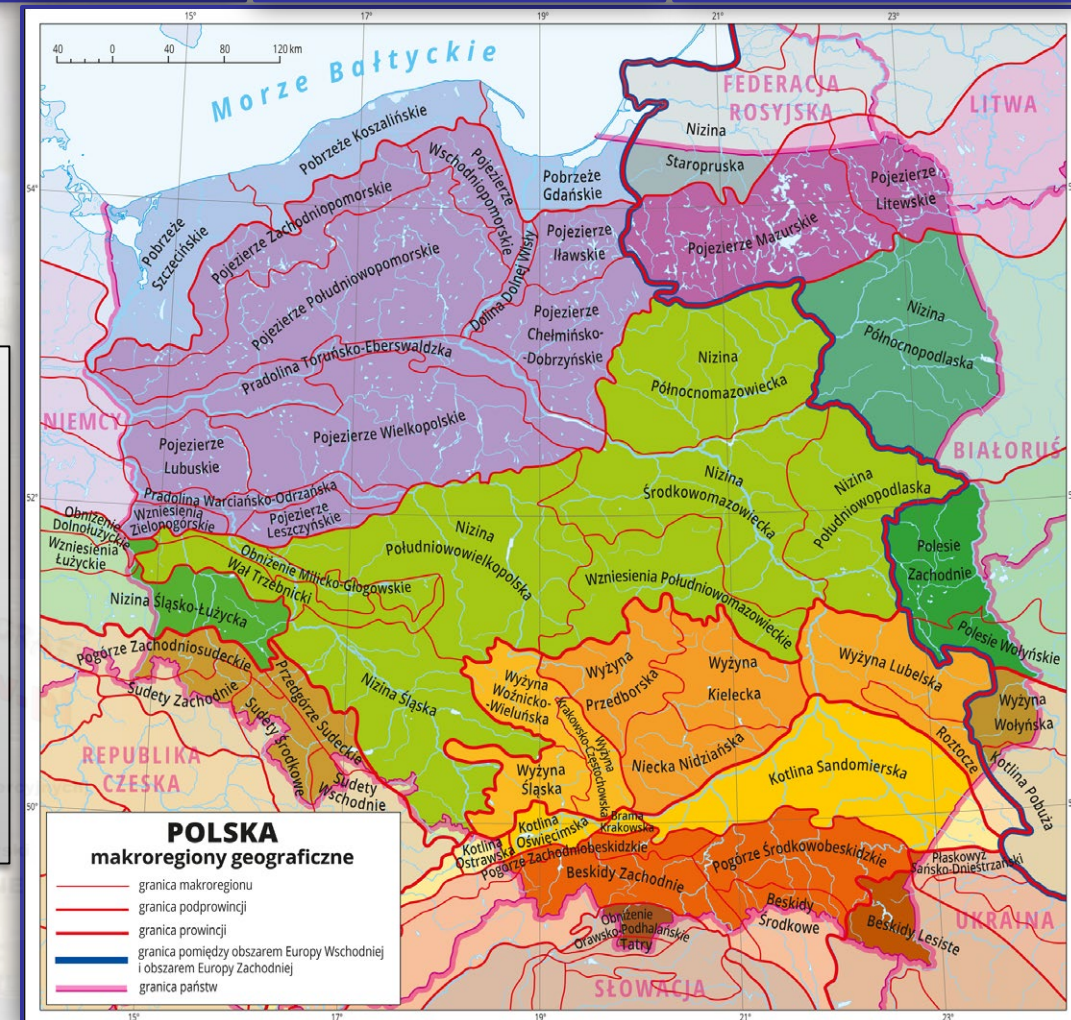
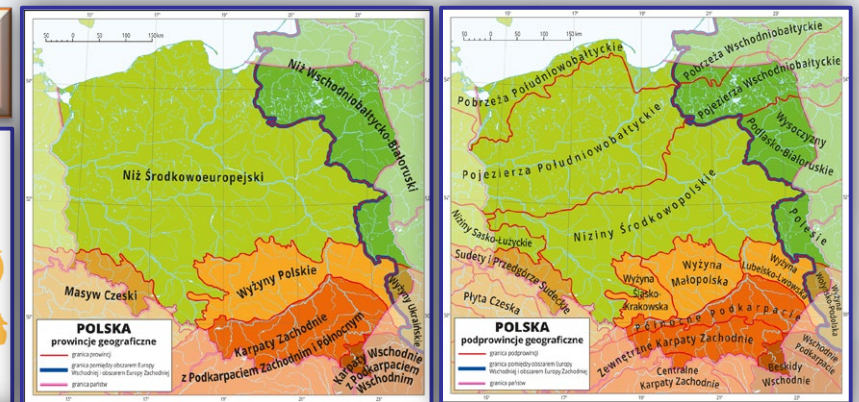
- na skałach węglanowych rozwinęły się rędziny,
- na lessach powstały gleby brunatne i czarnoziem.

Region Karpacki: Karpaty Zachodnie i Karpaty Wschodnie

- Region karpacki leży na obszarze 580 000 km²,
- Karpaty zajmują około 210 000 km²,
  - tylko część leży w Polsce – ok. 35 700 km² (11,1% kraju):
    - Podkarpacie – zajmuje powierzchnię 16 100 km²,
    - Karpaty – zajmują powierzchnię 19 600 km².
- Na obszarze Polski leżą fragmenty prowincji:
  - Karpaty Zachodnie z Podkarpaciem Zachodnim i Północnym,
  - Karpaty Wschodnie z Podkarpaciem Wschodnim.

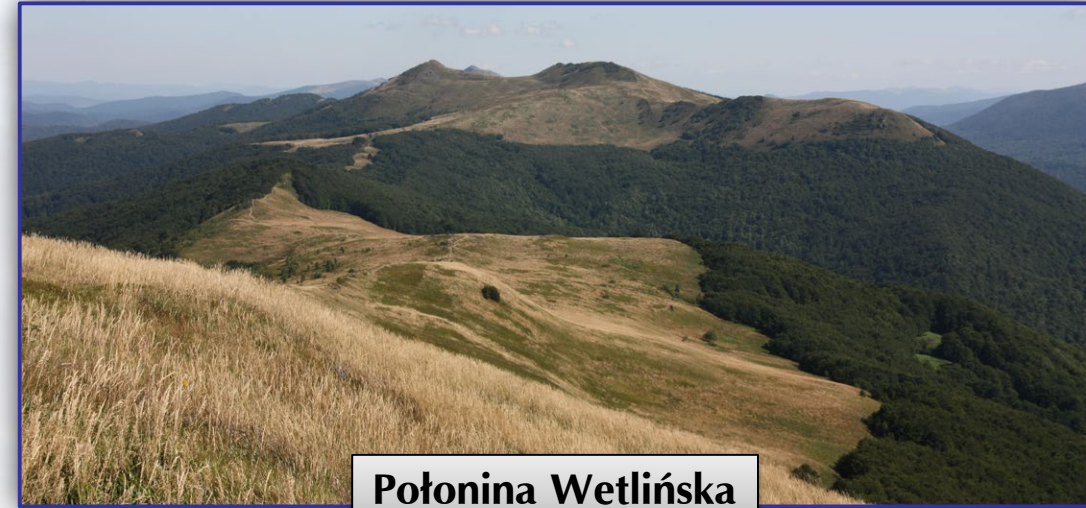

1. Zewnętrzne Karpaty Zachodnie
  2. Centralne Karpaty Zachodnie
  3. Wewnętrzne Karpaty Zachodnie
  4. Zewnętrzne Karpaty Wschodnie
  5. Wewnętrzne Karpaty Wschodnie
  6. Karpaty Południowe
  7. Góry Zachodniorumuńskie i Wyżyna Transylwańska
- I. Podkarpacie
  - II. Równiny Południoworumuńskie
  - III. Kotlina Panońska

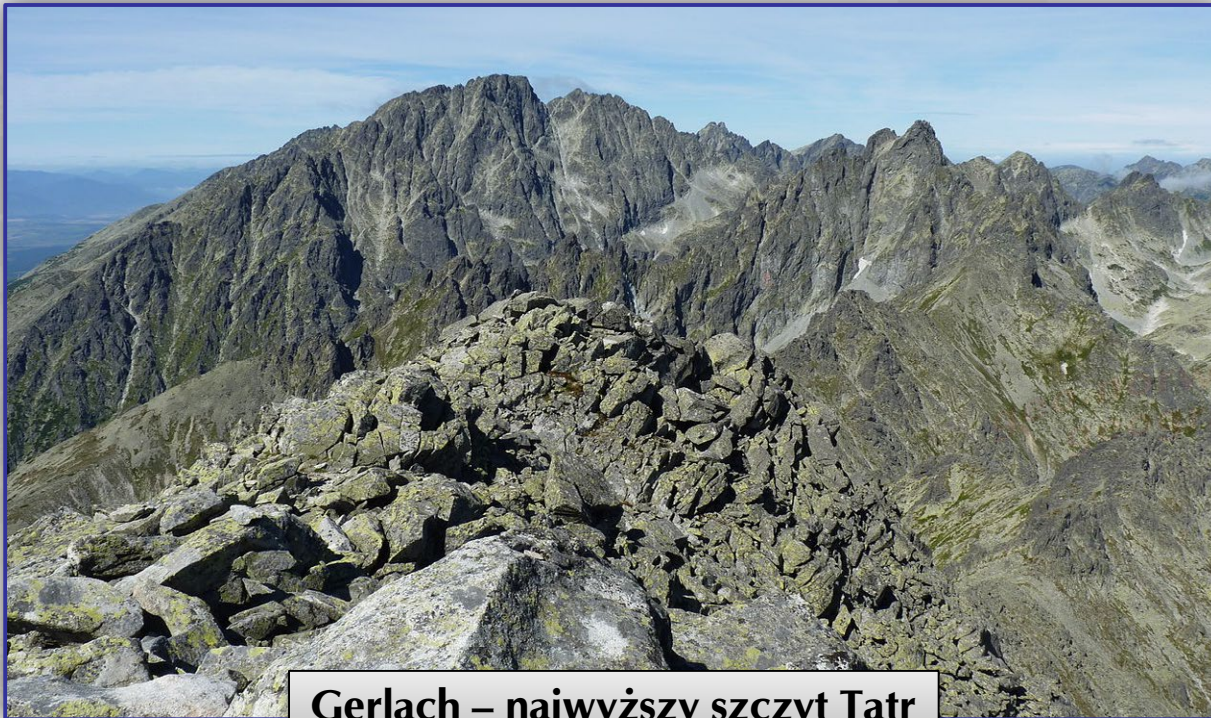

Region Karpacki: Karpaty Zachodnie i Karpaty Wschodnie (z Podkarpaciem)

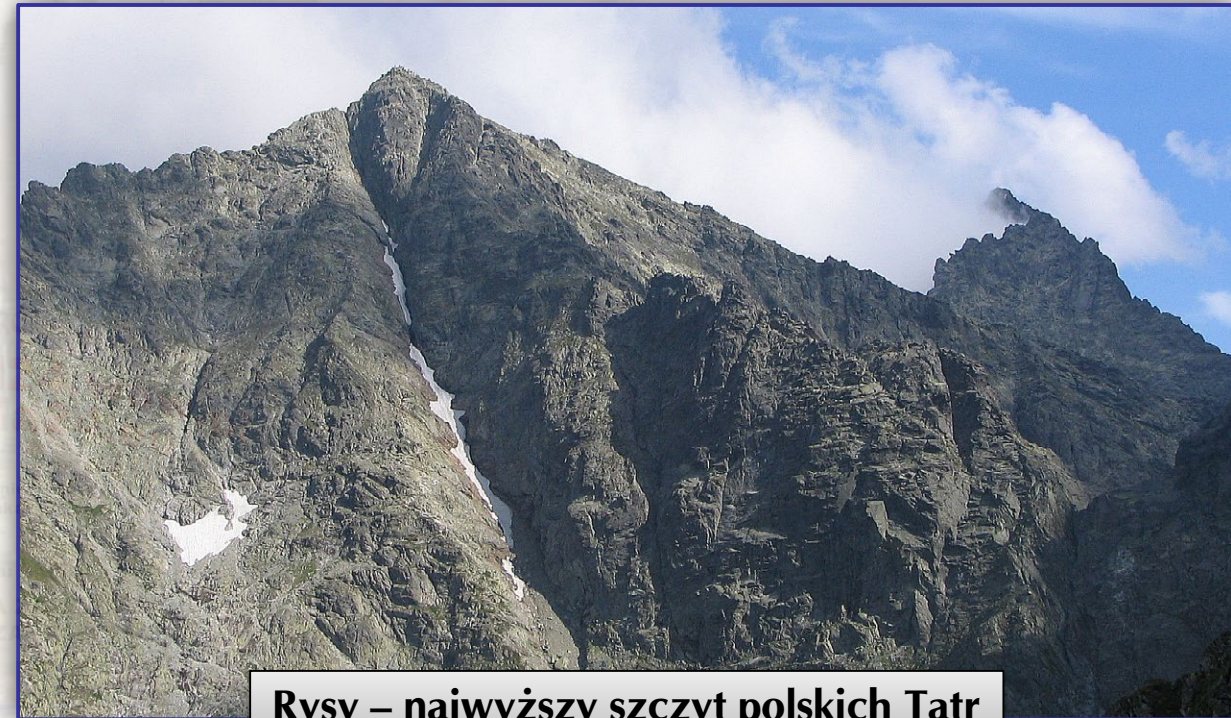
- Karpaty zaliczamy do gór geologicznie młodych:
  - ruchy górotwórcze rozpoczęły się pod koniec mezozoiku,
  - na przełomie paleogenu i neogenu powstały Tatry,
  - wypiętrzanie się poszczególnych części gór trwa do dziś.
- Pomimo geologicznie młodego wieku polska część Karpat jest dosyć niska i tylko w niewielkich obszarowo Tatrach przekracza wysokość 2000 m – najwyższym wzniesieniem:
  - całych Karpat jest słowacki Gerlach (2655 m n.p.m.),
  - polskich Karpat (Tatr) jest szczyt Rysy (2499 m n.p.m.).

Połonina Wetlińska

Gerlach – najwyższy szczyt Tatr

Rysy – najwyższy szczyt polskich Tatr

Region Karpacki: Karpaty Zachodnie i Karpaty Wschodnie (z Podkarpaciem)

Geologia i geomorfologia:

Karpaty Zewnętrzne (Karpaty Zachodnie i Wschodnie):

- są zbudowane z tzw. fliszu,
- są to dość podatne na niszczenie (erozję) osadowe skały piaskowcowo-łupkowe,
- dzielą się na dwa typy krajobrazu:
  - gór niskich o krajobrazie wyżyn, zwanych **pogórzami**,
    - wysokości nie przekraczają 500-600 m n.p.m.,
  - gór średnich, które występują w obrębie **Beskidów**,
    - wysokości miejscami przekraczają 1000 m n.p.m. (najwyższa Babia Góra 1725 m).

Centralna część Karpat Zachodnich (Centralne Karpaty Zachodnie z Tatrami) stanowi podprowincję o złożonej budowie geologicznej:

- występują tu:
  - ograniczone dyslokacjami bloki górskie, zbudowane ze skał:
    - magmowych,
    - metamorficznych,
    - osadowych (płaszczowinowych pokryw mezozoicznych z przewagą skał węglanowych, tj. wapień i dolomity),
  - kotliny śródgórskie wypełnione skałami kenozoicznymi.

Klimat z piętrami klimatyczno-roślinnymi (zależnie od wysokości od 2 do 5 w Tatrach):

- stosunkowo chłodny i wilgotny,
- Karpaty otrzymują dużo większe opady atmosferyczne niż inne obszary Polski.

Trzy Korony – najwyższy szczyt Pienin

Babia Góra – najwyższy szczyt Beskidów

Bystra – najwyższy szczyt Tatr Zachodnich

Niż Wschodniobałtycko-Białoruski

Klimat i roślinność:

- leży we wschodnioeuropejskim sektorze kontynentalnym,
- należą do strefy subborealnych lasów mieszanych;

Rzeźba terenu:

- w środkowej części tej prowincji, leżącej w obrębie północno-wschodniej Polski jest podobna jak na Nizinie Polskiej,
- powstała podobnie – w wyniku kilkakrotnych nasunięć skandynawskiej czaszy lodowcowej,
- występują tu miejscami stosunkowo duże jak na niziny deniwelacje terenu oraz wysokości przekraczające nawet 300 m n.p.m. (najwyższe na Wzgórzach Szeskich 309 m n.p.m.);
- w południowej części wykształcił się bardziej odmienny typ krajobrazu, zwany poleskim,
- występuje tu dominacja równin akumulacji wodnej na obszarze o małych nachyleniach powierzchni i utrudnionym odpływie (liczne bagna).

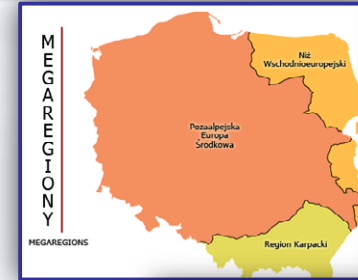

Wyżyny Ukraińskie

Wyżyny Ukraińskie w Polsce:

- zajmują powierzchnię ok. 1,8tys. km² (0,6% Polski),
- obejmują niewielki fragment zachodniej części podprovincji Wyżyny Wołyńsko-Podolskiej, oddzielony Bugiem od części Ukraińskiej (i Białoruskiej),
- są podniesioną neotektonicznie częścią platformy wschodnioeuropejskiej.

Wyżyny Ukraińskie

■ Geologia i geomorfologia oraz gleby i roślinność:

- brak tu większych śladów zlodowacenia, powszechnych w niemal całej Polsce,
- w podłożu skalnym występują krasowiejące margle kredowe,
  - na nich miejscami zalega pokrywa lessowa na której,
    - rozwinęły się bardzo urodzajne gleby – czarnoziemy,
- na Polesiu Zachodnim w podłożu skalnym występują skały paleozoiczne ze złożami węgla kamiennego, eksploatowanymi w rejonie Łęcznej,
- we florze obecne są rzadkie gatunki stepowe.

KONIEC

Materiały pomocnicze do nauki
Opracowane w celach edukacyjnych (niekomercyjnych)

Opracowanie i redakcja: *Sławomir Dmowski*
Kontakt: *kontakt@norwid24.waw.pl*

Opracowane tylko w celach edukacyjnych (niekomercyjnych)

WSZELKIE PRAWA ZASTRZEŻONE
- KOPIOWANIE ZABRONIONE -